Όλο Έθνος, Καθόλου Τάξη: Μια σύντομη κριτική στο βιβλίο Μεταξύ Έθνους και Τάξης (Ηλεκτρονικό Άρθρο)

Ιστορικό Σημείωμα

Αυτό το ηλεκτρονικό άρθρο δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα της ομάδας 1917 στις 29/11/22.

Περιεχόμενο

Όλο Έθνος, Καθόλου Τάξη: Μια σύντομη κριτική στο βιβλίο Μεταξύ Έθνους και Τάξης

Διάβασα με ενδιαφέρον το βιβλίο Μεταξύ Έθνους και Τάξης: Αριστερές και Κυπριακό, 1920-1974 της Κυπρολογικής Σειράς Ρότσος, καθώς ασχολείται με την πιο κρίσιμη περίοδο στην ιστορία της κυπριακής Αριστεράς, το 1920-60. Περιέχει πολλά στοιχεία και γεγονότα που χρειάζεται να ξέρει οποιοσδήποτε Κύπριος αριστερός.

Παρ'όλα αυτά, το βιβλίο έχει δύο σημαντικές αδυναμίες. Η πρώτη είναι ότι, με εξαίρεση τον Σακελλαρόπουλο που εξάγει κάποια κριτικά συμπεράσματα για την πολιτική ΚΚΕ και ΚΚΚ-ΑΚΕΛ, οι υπόλοιποι συγγραφείς είναι κατά κύριο λόγο περιγραφικοί και διστάζουν να προβούν στα συμπεράσματα τα οποία καταδεικνύουν τα γεγονότα τα οποία περιγράφουν. Δεν γίνεται επαρκής αξιολόγηση των θέσεων των κομμάτων, κάτι που σωστά επισημαίνει ο Νίκος Τριμικλινιώτης στο επίμετρο της συλλογής.

Ο Τριμικλινιώτης επίσης πολύ σωστά λέει ότι «Το πραγματικό ερώτημα είναι με ποια κριτήρια καταλήγει κάποιος σε μία αξιολόγηση θέσεων». (361)[1] Θα πρόσθετα επίσης το ερώτημα, παραπέμποντας στον τίτλο του βιβλίου: με ταξικά ή με εθνικά/εθνικιστικά κριτήρια;

Και ερχόμαστε στο δεύτερο πρόβλημα του βιβλίου, το οποίο είναι το εξής: το βιβλίο αξιολογεί την ιστορία με κατά βάση εθνικά κριτήρια. Βλέποντας τον τίτλο, θα υπέθεται κανείς ότι το βιβλίο θα πραγματευόταν αν οι αριστερές σε Κύπρο, Ελλάδα και Τουρκία την εποχή εκείνη όφειλαν να δώσουν προτεραιότητα στο ζήτημα εθνικής απελευθέρωσης/ολοκλήρωσης ή στην ταξική πάλη για υπέρβαση του καπιταλισμού. Θα υπέθετε κανείς ότι θα ασχολείτο με τη σημασία και τη σχέση των κατηγοριών έθνους και τάξης για την αριστερά, για το αν αντι-αποικιακά εθνικά κινήματα μπορούσαν να έχουν προοδευτικό πρόσημο τον 20ο αιώνα ή όχι. Το βιβλίο όμως δεν το κάνει αυτό. Δεν ασχολείται καθόλου με την κατηγορία της τάξης, παίρνει σαν δεδομένο ότι οι εθνικοί αγώνες είναι υψίστης σημασίας, και ασχολείται με το αν οι αριστερές σε Κύπρο, Ελλάδα και Τουρκία έπρεπε να υποστηρίξουν ανεξαρτησία ή Ένωση. Ένας καλύτερος τίτλος για το βιβλίο άρα θα ήταν «Μεταξύ ανεξαρτησίας και Ένωσης».

Ο Τριμικλινιώτης επισημαίνει κάτι παρόμοιο στην κριτική του προς Αντωνίου και Σακελλαρόπουλο. Λόγου χάρη, κατηγορεί μάλλον σωστά τον Σακελλαρόπουλο πως «φαίνεται να αποδέχεται τη θέση ότι αν το ΚΚΚ ήταν πιο «ενωτικό» κι αν εφάρμοζε την ανάλογη τακτική, θα είχε καλύτερα αποτελέσματα στην επίτευξη του στρατηγικού στόχου που «αυτονόητα» ήταν η «Ένωση», και

δευτερευόντως μόνο ο σοσιαλιστικός μετασχηματισμός.» (358-9) Και ο ίδιος όμως ο Τριμικλινιώτης δεν ξεφεύγει από μια εθνική σκοπιά. Παρόλο που επιδοκιμάζει την αρχική θέση του ΚΚΚ για εργατοαγροτική σοσιαλιστική ομοσπονδία στα Βαλκάνια και την Τουρκία, δεν εξετάζει σοβαρά αυτή τη θέση και γίνεται ξεκάθαρο πως αυτό που τον ενδιαφέρει είναι η απόρριψη της Ένωσης για χάρη της ανεξαρτησίας. Επικαλείται τον Λένιν και το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, αλλά κριτικάρει άλλους, π.χ. τον Αντωνίου, επειδή βλέπουν με αρνητικό τρόπο τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου. Ο Λένιν όμως θα ήταν εντελώς ενάντια στις συμφωνίες, καθώς αυτές επιβλήθηκαν στον κυπριακό λαό παρά τη θέλησή του, παραβιάζοντας το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση. Το τί σχέση έχει η σοσιαλιστική επανάσταση που ήθελε ο Λένιν με τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, μόνο οι Ακελικοί το ξέρουν.

Περιττό να αναφέρω ότι στο βιβλίο υπάρχουν σημαντικές ανακρίβειες ως προς τη σημασία διαφόρων εννοιών για την αριστερά. Για παράδειγμα, ο επιμελητής του βιβλίου Νίκος Χριστοφή συγχέει την Λενιν-ιστική υποστήριξη του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης με την υποστήριξη οποιουδήποτε αγώνα για αυτοδιάθεση, λέγοντας μας «να θυμηθούμε την ανάλυση του Λένιν ότι ο ιμπεριαλισμός παρέχει το μέσο νομιμοποίησης για όλους τους εθνικούς αγώνες για απελευθέρωση που προέβλεψε ότι θα ακολουθούσαν στον αποικιακό ή ημιαποικιακό κόσμο». (33) Ο Λένιν όμως προσέγγιζε το εθνικό ζήτημα πρωτίστως στρατηγικά. Η υποστήριξή του για το δικαίωμα των εθνών στην αυτοδιάθεση ήταν στρατηγική και όχι θέση αρχής όπως συνήθως παρουσιάζεται: «Αν και αναγνωρίζει την ισότητα και τα ίσα δικαιώματα σε ένα εθνικό κράτος, [το προλεταριάτο] εκτιμά πάνω απ’όλα και τοποθετεί μπροστά απ’όλα τη συμμαχία των προλετάριων όλων των εθνών και αξιολογεί κάθε εθνική απαίτηση, οποιοδήποτε εθνικό χωρισμό, από την οπτική του εργατικού ταξικού αγώνα.»[2] Υποστήριζε αγώνες για αυτοδιάθεση μόνο άμα θεωρούσε ότι αυτοί έφερναν πιο κοντά τη σοσιαλιστική επανάσταση, και πολλοί από τους αγώνες στον Τρίτο Κόσμο για αυτοδιάθεση κάθε άλλο παρά έτειναν προς την επανάσταση.

Δείτε για παράδειγμα το ακόλουθο απόσπασμα το έργο του Λένιν *Θέσεις για το Εθνικό Ζήτημα*, 1913: «Η αναγνώριση από το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα του δικαιώματος όλων των εθνικοτήτων στην αυτοδιάθεση βεβαίως δεν σημαίνει ότι οι σοσιαλδημοκράτες απορρίπτουν μια ανεξάρτητη εκτίμηση της σκοπιμότητας της κρατικής απόσχισης οποιουδήποτε έθνους σε κάθε ξεχωριστή περίπτωση. Η Σοσιαλδημοκρατία πρέπει, αντίθετα, να δώσει την ανεξάρτητη εκτίμησή της, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες της καπιταλιστικής ανάπτυξης και της καταπίεσης των προλετάριων διαφόρων εθνών από την ενωμένη αστική τάξη όλων των εθνικοτήτων, καθώς και τα γενικά καθήκοντα της δημοκρατίας, πρωταρχικά και πάνω απ’όλα τα συμφέροντα της προλεταριακής ταξικής πάλης για σοσιαλισμό.»

Ή αυτό το απόσπασμα από *Το Δικαίωμα των Εθνών για την Αυτοδιάθεσή Τους*, 1914: «Η απαίτηση για απάντηση “ναι” ή “όχι” στο ζήτημα της απόσχισης στην περίπτωση κάθε έθνους μπορεί να φαίνεται πολύ “πρακτική”…. Με το προλεταριάτο, ωστόσο, αυτά τα αιτήματα υποτάσσονται στα συμφέροντα της ταξικής πάλης. Θεωρητικά, δεν μπορείς να πεις εκ των προτέρων αν η αστικοδημοκρατική επανάσταση θα τελειώσει στην απόσχιση ενός έθνους από ένα άλλο ή στην ισότητα του με το άλλο· και στις δύο περιπτώσεις, το ζητούμενο για το προλεταριάτο είναι να εξασφαλίσει την ανάπτυξη της τάξης του. Για την αστική τάξη είναι σημαντικό να παρεμποδίζει αυτή την εξέλιξη προωθώντας τους στόχους του «δικού της» έθνους έναντι εκείνων του προλεταριάτου. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το προλεταριάτο απλώς περιορίζεται στο αρνητικό αίτημα αναγνώρισης του δικαιώματος αυτοδιάθεσης, χωρίς να παρέχει εγγυήσεις σε κανένα έθνος και χωρίς να αναλαμβάνει να δώσει τίποτα εις βάρος άλλου έθνους. Αυτό μπορεί να μην είναι “πρακτικό”, αλλά είναι στην πραγματικότητα η καλύτερη εγγύηση για την επίτευξη των πιο δημοκρατικών όλων των πιθανών λύσεων. Το προλεταριάτο χρειάζεται μόνο τέτοιες εγγυήσεις, ενώ η μπουρζουαζία κάθε έθνους απαιτεί εγγυήσεις για το δικό της συμφέρον, ανεξάρτητα από τη θέση (ή τα πιθανά μειονεκτήματα) άλλων εθνών.»

Ένα άλλο βασικό πρόβλημα του βιβλίου είναι ότι δείχνει άγνοια για το τί εστί διεθνισμός. Ο

Αντωνίου στο κείμενό του μιλά για ένα αντιαποικιακό διεθνισμό που αναδύθηκε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου, αλλά αυτός στην πραγματικότητα δεν ήταν τίποτα άλλο από συμπόρευση διαφόρων εθνικισμών όπου ο καθένας διεκδικούσε τη δημιουργία δικού του έθνους-κράτους. Δεν υπήρχε κάποιος απώτερος διεθνιστικός στόχος στα περισσότερα από αυτά τα κινήματα που να τα καθιστά διεθνιστικά. Το λάθος αυτού του λεγόμενου «αντιιμπεριαλισμού» έγκειται στη φυσικοποίηση όλων των εθνικών κρατών ως πολιτικών υποκειμένων και ως πεδίων δυνητικής πολιτικής δράσης, ένα λάθος στο οποίο υποπίπτει και ο Αντωνίου. Συμφωνεί, όπως είναι τυπικό στη σημερινή Αριστερά, με τους ιμπεριαλιστές στον πολιτικό τους ορίζοντα: το υπάρχον διεθνές σύστημα εθνών-κρατών. Η Αριστερά μπορεί να διαιρεθεί σε τοπικές και εθνικές αριστερές που παίρνουν τη μια ή άλλη θέση σε εθνικά ζήτημα – λόγου χάρη ανεξαρτησία ή ένωση – , αλλά όλες αυτές οι αριστερές, και σίγουρα αυτές στις οποίες αναφέρεται το βιβλίο, βρίσκονται στην ίδια πλευρά, αυτήν της προσαρμογής στο παγκόσμιο καπιταλιστικό ιμπεριαλιστικό σύστημα. Ο σοσιαλισμός-κομμουνισμός όμως δεν προοριζόταν να είναι μια πολιτική ιδεολογία της «εθνικής απελευθέρωσης», αλλά ενός παγκόσμιου πολιτικού και κοινωνικού μετασχηματισμού που προοριζόταν να ανταποκριθεί καλύτερα στην ανάγκη απελευθέρωσης από την εθνική καταπίεση στον καπιταλισμό.

Τελειώνω επιστρέφοντας ξανά στον Τριμικλινιώτη, καθώς είναι στο επίμετρο του που γίνεται πιο εμφανής η αδυναμία των Κύπριων αριστερών να βγάλουν τα συμπεράσματα στα οποία η ίδια η ιστορία που γράφουν οδηγεί. Συγκεκριμένα, ο Τριμικλινιώτης σωστά αναλύει την πορεία του ΑΚΕΛ προς την Ένωση ως εξής: «Το νεοϊδρυθέν ΑΚΕΛ, ενώ ξεκίνησε δυναμικά, δυναμίτισε τις σχέσεις του με τους τουρκοκύπριους εργαζομένους, ενώ τελικά έχασε την πρωτοβουλία των κινήσεων και έγινε ουραγός της εκκλησίας, δεχόμενο την ηγεμονία του ε/κ εθνικισμού[…] Το κόμμα αδυνατεί να παίξει λοιπόν πρωτοποριακό ρόλο ενώνοντας ταξικά τους ε/κ και τ/κ εργαζομένους και τις άλλες υποτελείς τάξεις, και μετατράπηκε, σύμφωνα με τους επικριτές της ηγεσίας του κόμματος, σε ουραγό του Μακαρίου.» (351)Λίγες σελίδες αργότερα όμως, αφού χαρακτήρισε το ΑΚΕΛ σαν ουραγό του ε/κ εθνικισμού, μας λέει ότι «το ΑΚΕΛ, προς τιμήν του, στη πράξη έδειξε ότι εξέφραζε την κυπριακή εργατική τάξη στο σύνολό της, ανεξαρτήτως εθνοτικής καταγωγής». (360) Ήταν τελικά το ΑΚΕΛ εκφραστής των συμφερόντων της κυπριακής εργατικής τάξης στο σύνολό της, ή ουραγός του Ε/κ εθνικισμού; Τα γεγονότα που περιγράφει το βιβλίο καταδεικνύουν το δεύτερο, αλλά οι ιστορικοί μας δυσκολεύονται να το παραδεχτούν. Και αν δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν τα λάθη του ΑΚΕΛ στο μακρινό παρελθόν, πόσο πιο δύσκολο είναι να κριτικάρουν το ζωντανό ΑΚΕΛ του σήμερα που συνεχίζει ακάθεκτο τον ουραγισμό του.

Εν ολίγοις, συνεχίζει να απουσιάζει μία καταγραφή της ιστορίας της Κυπριακής Αριστεράς από αριστερή, κομμουνιστική, Μαρξική σκοπιά.

Φειδίας Χριστοδουλίδης

Οι απόψεις που διατυπώνονται είναι προσωπικές των αρθρογράφων.

Ο Φειδίας Χριστοδουλίδης είναι υποψήφιος PhD στη φιλοσοφία στο Northwestern University και μέλος της ομάδας 1917. Συμμετέχει επίσης στην Platypus Affiliated Society. Μπορείτε να επικοινωνήσετε μαζί του στο ph.christodoulides [at] gmail [dot] com.

---

[1] Όλες οι αναφορές σε σελίδες είναι από το βιβλίο Μεταξύ Έθνους και Τάξης: Αριστερές και Κυπριακό, 1920-1974, επιμέλεια Νίκος Χριστοφής, Ψηφίδες, 2022.

[2] Λένιν, Το Δικαίωμα των Εθνών για την Αυτοδιάθεσή Τους, 1914.

Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση, Ηλεκτρονικά Άρθρα, ΑΚΕΛ, Δεκαετία 2020-2029, 2022, 1917 (Ομάδα), Απροσδιόριστη Τοποθεσία

From:
https://movementsarchive.org/ - **Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο**
Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:
https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:1917:book_review1

Last update: **2025/07/15 13:46**